

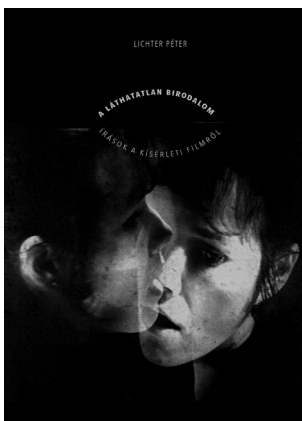
■ LICHTER PÉTER: A LÁTHATATLAN BIRODALOM

A menekülő test

■ NAGY V. GERGŐ

LICHTER PÉTER KÍSÉRLETI FILMES KÖNYVE INFORMATÍV ÉS OLVASMÁNYOS.

Egy békebeli szemléletű, vaskos filmtörténet (Nemes Károly: *A filmművészeti avantgarde története*), kettő darab kötet a Balázs Béla Stúdió tevékenységéről (Kádár Anna: „*Körberajzolni a tűz árnyékát*”; *BBS 50*), meg Peternák Miklós máig friss szellemű szöveggyűjteménye (*F.I.L.M.*) – nagyjából ezek (továbbá Bódy és Erdély kötetei) jelentik a kísérleti filmről

megfilmig terjed (a fantasztikum és a kísérleti film kapcsolatát vizsgáló fejezet a kötet csúcspontja). És éppen Malick jelenléte mutatja, hogy ez a láthatatlan birodalom korántsem annyira elszigetelt gettó a kortárs filmkultúrában, mint amelynek elsőre tűnik.

Már csak azért sem, merthogy – ahogy Lichter többször is kiemeli – az avantgárdot nagyban definiáló jelen-tésnélküliség és öncélú érzékiség nem csak erre a jól körülhatárolható hagyományra és filmtípusra jellemző, hanem lényegében minden film egyik aspektusát jelenti. Hiszen minden filmben van „valami megragadhatatlan attrakciós jelleg, amely az ősfilm naiv csecsemőkorához vezet vissza”; „minden film (...) legmélyebben azokkal az eszközökkel hat ránk

szóló diskurzust a magyar antikváriumok dohszagú polcain. Ehhez a megindítóan apró csoportosuláshoz csatlakozik most a fiatal Lichter Péter könyve, aki a filmkészítői munkája mellett már majd' tíz éve hősiés háborút folytat az avantgárd filmek népszerűsítéséért – és ennek a cinefil harcnak az eddigi eredményeit (jobbára a Filmvilágban és a Prizmában publikált cikkeket) gyűjti egybe ez a karcú, elegáns küllemű könyv.

A *láthatatlan birodalom* szövegei makulátlánul közérthető modorban vezetnek be az experimentális film felettébb egzotikus világába, amelynek – mint kiderül – éppúgy megvannak a maga visszatérő témái és neuralgikus kérdései (mindenekelőtt az, hogy miként is kellene elnevezni az efféle „történet nélküli” filmeket), mint a megkerülhetetlen klasszikusai és aktuális sztárjai Stan Brakhage-től Peter Tscherkasskyig.

Lichter nem csupán az ismeretterjesztés célját teljesíti, hanem – már a témaválasztások önkényessége révén is – afféle személyes kánont kínál elénk, amelyben egymás mellé kerül Hans Richter és OJOBACA, kiemelt figyelmet kap a *found footage* film, de a horvát egészen Terrence Malickig és a hollywoodi tö-

leginkább, amelyeket a nyelvvel csak sután lehet körbeírni” – tehát minden filmnek van egy nem-narratív, puszta érzéki és

Peter Tscherkassky: **Instructions for a Light and Sound Machine**

ekként verbalizálhatatlan rétege, és a mozgókép különleges hatása alighanem éppen ezzel függ össze. Ez a láthatatlan és verbalizálhatatlan izgatja Lichtert, és ebben a könyvében ehhez próbál megfelelő nyelvet találni – méghozzá a filmszakírói köznyelvből kiindulva. Az ELTÉ-n doktoráló szerző mindenekelőtt a filmtörténet szempontrendszerével közelít a tárgyához, ugyanakkor a filmelemzések során légiés metaforákkal és költői hasonlatokkal írja körül a mozgóképek hatását – így a prózája modalitását leginkább a *mintha* határozza meg. *A láthatatlan birodalom* tehát a tárgya révén (és annak önreflektív logikájához igazodva) magára a kritikai nyelvre is ráirányítja a figyelmet – és legkívált arra, hogy filmek érzéki aspektusát milyen korlátozottan tudja megragadni a konvencionális szakírói eszköztár, jóllehet éppen ez volna a filmkritika egyik eminens feladata.

Lichter könyve tehát nem csak a filmkultúra ismeretlen vidékéről tudósít olvasmányos modorban, hanem valamiféle esszenciálisan filmszerűről mesél az avantgárd filmen keresztül – és ez a kötet (amire egyébként az ismétlések és a lapszusok miatt ráfért volna a gondosabb szerkesztés) ezért mutat túl a kísérleti filmkultúra népszerűsítésén. *A láthatatlan birodalom*at olvasva világosnak tűnik, hogy a filmélmény illékonyága és megragadhatatlansága nem csupán az avantgárd egyik sajátos minősége (lásd Stan Brakhage és Bruce Baillie lírai filmjeit), hanem mindenféle filmtapasztalat jellegadó tulajdonsága is: a film teste, ahogy Raymond Bellour fogalmazott, „egy menekülő test”, és erről az el-tűnésében, megfoghatatlanságában erotikus testről mesélnek Lichter lelkesült mondatai.

SCOLAR KIADÓ, 2016.

